

N:o 31.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 Mars 1876, kl. 1 e. m.

*Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 8,
i anledning af väckt förslag om aflåtande af underdånig
skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om åtgärder
för fortskyndande af de allmänna kartarbetena.*

Uti en af Herr A. Helander väckt, till Utskottet öfverlemnad motion (N:o 27) föreslår motionären, »att Riksdagen ville i underdånighet anhålla, att, om möjligt till nästinstundande riksmöte, Kongl. Maj:t i näder täcktes, för fortskyndande af de angelägna allmänna kartarbetena, framlägga förslag, afseende deras afslutande inom en tid af högst 50 år och under förutsättning att samtliga nuvarande karteverken till ett enda gemensamt sammanföras, samt att Kongl. Maj:t tillika i öfrigt behagade meddela de närmare grunder och bestämmelser, som anses böra tillämpas, äfvensom uppgift å de årliga kostnader m. m., som erfordras, för att ändamålet med karteverksamheten så fullständigt som möjligt må kunna ernås.»

Innan Utskottet yttrar sig öfver sjelfva motionen, har Utskottet ansett att det kunde vara af ett allmännare intresse och för frågans belysning nödigt, att en kortfattad redogörelse lemnades huru karteverksamheten inom vårt land förut varit ordnad och öfver hvad som hitintills vidgjorts för att i viss mån närma sig det mål hvartill motionären sträfvar.

Af den för landtmäteriets förste chef, Bureus, år 1628 utfärdade instruktion finner man, att den verksamhet som sedermera i skiljda riktningar egnats åt landets geometriska, geografiska, hydrografiska och militäriska karteverk varit ett åliggande för landtmäteripersonalen, som,

enligt nämnda instruktion, borde författa icke blott geometriska, utan äfven geografiska kartor öfver Sveriges både land och vatten. Enligt Kongl. förordningen om landtmäteriet i riket af den 12 Augusti 1783 ålåg det landtmätarne i länen, hvilka alla då hade lön på stat, att verkställa äfven geografiska mätningar, samt General-landtmäterikontoret att »upprätta säkra geografiska kartor öfver landskap, härader, socknar, stora sjöar, vattendrag och skärgårdar.» Ännu i Kongl. instruktionen för General-landtmäterikontoret, Provins-landtmäterikontoren samt landtmätarne i riket af den 4 Maj 1827 förekom en särskild artikel »om geografiska karteverket», enligt hvilken sockenkartor med beskrifningar skulle upprättas af öfveringenjören och ingenjörerna vid General-landtmäterikontoret samt åtskilliga landtmätare, men länskartorna med sina beskrifningar sammandragas i nämnda kontor. Då emellertid öfveringenjören och ingenjörerna, samtliga illa aflönade, hade många andra tjensteåligganden, och de sistnämndes antal reducerades till endast fem, blef deraf en naturlig följd att den geografiska verksamheten inskränktes till mycket små dimensioner. Hvad åter det s. k. sockenkarteverket i landsorten beträffar, som af landtmätarne, hufvudsakligen för viunande af kompetens till befordran, skulle bearbetas, så meddelades visserligen för detsamma åtskilliga formulär och föreskrifter, men fullständig plan för detta karteverks bearbetande saknades, äfvensom erforderlig ledning, hvaraf följden naturligen blef, att de på detta karteverk nedlagda kostnader och myckna arbete nästan gagnlöst förspilts. Att den geografiska verksamheten inom landtmäteriet lemnade ett så ofördelaktigt resultat är dessutom ej att undra öfver, då man tager i betraktande, att, förutom det obetydliga beloppet, 3,000 r:dr banko årligen, som anslogs för att i form af gratifikationer tilldelas de landtmätare, som upprättat sockenkartor, inga medel anvisades för bekostande af de geografiska kartearbetena inom landtmäteriet. Efter år 1850 uppstod flera gånger fråga om en förändrad organisation af sockenkarteverket, som slutligen, enligt Kongl. brefvet den 15 April 1859, ordnades sålunda, att detsamma, under benämning »rikets ekonomiska karteverk», skulle bearbetas af dervid särskildt anstälde kartografer, under öfverinseende och ledning af chefen, eller, som han då kallades, öfverdirektören vid landtmäteriet, utom i afseende på Norrbottens län, hvars ekonomiska karteverk ställdes under landshöfdingen derstädes. Redan genom nådigt bref den 16 December 1859 skildes emellertid öfverdirektören vid landtmäteriet från sin befattning med det allmänna ekonomiska karteverket och förordnades annan person till verkets styresman. Snart derefter uppstodo dock nya förslag i afseende å detta karteverks organisation, och den 14 December

1869 förordnade Kongl. Maj:t att karteverket, i hvad det anginge mellersta och södra delarne af riket, från och med 1870 åter skulle ställas under öfverinscende och ledning af landtmäteristyrelsen; men redan vid sistnämnda års riksdag beslöts, efter erinran från Stats-Utskottet om behöfligheten af ett närmare samband emellan de topografiska, ekonomiska och geologiska karteverken, en skrifvelse till Kongl. Maj:t, som afläts den 9 Maj 1870, och deruti Riksdagen — under uttalande af den åsigt, att om nämnda karteverk blefvo ställda i närmare samband med hvarandra, så att arbetena, i den mån sådant låte sig göra, gemensamt anordnades, någon minskning i kostnaderna skulle kunna, äfven med de särskilda karteverkens raskare framskridande, statsverket beredas — i underdånighet anhöll, att Kongl. Maj:t ville taga under ompröfning i hvad mån de topografiska, ekonomiska och geologiska karteverken kunde med hvarandra ställas i närmare samband, efter hvilken plan i afseende på skalor omfattning och utgifning dessa karteverk framgent borde fortgå, samt i hvad mån kostnaderna därför kunde inskränkas. Med föranledande af denna underdåniga skrifvelse förordnade Kongl. Maj:t den 13 Juli 1870 f. d. Statsrådet m. m. C. M. Thulstrup, dåvarande chefen för topografiska corpsen Generalmajoren J. A. Hazelius, Generaldirektören för landtmäteriet L. B. Falkman, chefen för statistiska centralbyrån Medicinalrådet F. Th. Berg samt då tjänstförrättande chefen för Sveriges geologiska undersökning A. E. Törnebohm att afgifva gemensamt underdånigt utlåtande i ämnet och för sådant ändamål under f. d. Statsrådet Thulstrups ordförandeskap sammanträda, hvarvid Chefen för sjökartekontoret, eller, såsom detta kontor numera kallas, Kongl. sjökarteverket, finge för rådpläging tillkallas, så ofta behof deraf yppades.

För det underdåniga utlåtande, som nyssnämnde komiterade afgåfvo, och det beslut, som Kongl. Maj:t med föranledande deraf fattade, vill Utskottet här nedan redogöra, för såvidt sammanhang deremellan och den nu föreliggande motionen finnes; men derförinnan först lemna några kortfattade upplysningar om öfriga karteverken i riket.

Redan år 1805 upprättades den så kallade »Fältmättnings-corpsen», hvilken från år 1831 benämns »Topografiska corpsen» och hvilken sedan år 1873 utgör en af generalstabens fyra afdelningar. Enligt den äldre instruktionen för denna corps af den 10 December 1806 skulle corpsens ändamål i fredstid vara att författa fullständiga, på trigonometriska operationer och astronomiska observationer grundade *militärkartor* öfver riket, hvilket åliggande, genom en senare instruktion af den 11 November 1834, utsträcktes till skyldighet för corpsen att äfven författa och utgifva generalkartor och länskartor öfver riket. Corpsens hufvud-

syfte var således att upprätta endast militärkartor, men har sedermera utsträckt äfven till geografiska kartors upprättande, hvilket haft till följd, att, då Generallandtmäterikontorets personal och landtmätarne, på sätt ofvan är omförmäldt, haft enahanda åliggande, den geografiska verksamheten under en längre tid utöfvats af två olika corpser, utan att dock förväntadt gagn deraf för det allmänna uppnåtts.

Den 30 Oktober 1856 aflät Kongl. Maj:t nådig proposition till Rikets Ständer om beviljande af 60,000 r:dr under statsregleringsperioden 1858—1860 för åvägabringande af geologiska undersökningar i riket. Sedan denna framställning blifvit af Rikets Ständer bifallen, föreskrefs, genom nådigt bref den 27 April 1858, att dessa undersökningar skulle företagas efter en gemensam plan, som hade till hufvudsakligt syfte att, med iakttagande af vetenskapens fordringar och med särskildt fästad uppmärksamhet å jord- och berglagrens vigt och inflytande i ekonomiskt hänseende, uppdaga och genom fullständiga kartor och beskrifningar meddela kännedom om landets allmänna geognostiska beskaffenhet och att sålunda förbereda och underlätta de mera detaljerade forskningar, hvilka, såsom lämdande till speciellt gagn för skilda trakter af landet, böra tillhöra vederbörande kommuner eller enskilde att hvar i sin ort föranstalta och bekosta. Allt sedan nämnda tid hafva detta karteverks arbeten fortfarit.

Det hydrografiska eller sjökarteverkets uppkomst torde kunna räknas från den 26 Juli 1756, då Kongl. Maj:t förordnade, att sjömätningar och observationer skulle verkställas för upprättande af nya sjökort. År 1785 började utgifningen af nya kartor öfver Sveriges kuster och år 1798 förordnades om utgifning af alla svenska sjökartor. I nu gällande reglemente för sjökarteverket af den 21 December 1871 stadgas, i afseende på organisationen, att sjökarteverket lyder i militäriskt och tekniskt hänseende omedelbart under chefen för Sjöförsvars-departementet; att personalen skall utgöras af en chef och det antal officerare som staten upptager; att till tjenstgöring vid sjökarteverket samt vid förefallande mätningsförrättningar kunna dessutom, efter af verkets chef hos chefen för Sjöförsvars-departementet gjord anmälan, kommanderas officerare af sjövapnet, hvilka för dylika göromål ega fallenhet och nödiga kunskaper, och att, i brist af lämplige och hågade officerare af sjövapnet, kunna för vissa verkets förrättningar och göromål äfven andra personer, som äro kände att dertill ega skicklighet, tillfälligtvis anställas efter derom, på förutnämnda sätt, af chefen gjord anmälan — samt, beträffande sjökarteverkets hufvudsakliga åligganden, att dessa äro *dels sjömätning m. m.*, bestående af uppmätning i tjenliga skalor af rikets

kuster och större segelbara insjöar, fjärdars och nämnda sjöars upplodning, äfvensom upplodning af till sjös belägna grund och bankar, samt i allmänhet undersökning af de riket omgifvande farvattens beskaffenhet, i den mån sådant är för sjöfarten eller försvarsväsendet behöfligt; hvarjemte hithörande förberedande arbeten, såsom triangelmätningar, magnetiska observationer m. m., äfven böra af sjökarteverket utföras, då dylika arbeten äro för dess verksamhet nödvändiga och icke förut blifvit med erforderlig noggrannhet utförda; *dels ock karteutgijning m. m.*, bestående i konstruerande af originaler till kartor samt reproducera af sådana på lämpligaste sätt, vare sig genom gravyr eller annorledes, för att publiceras och sjöfarten tillhandahållas, samt författande och publicera af seglingsbeskrifningar och andra nödiga sjöfartsunderrättelser.

Ofvannämnda den 13 Juli 1870 nedsatta komité, som icke hade i uppdrag att utsträcka sitt utlåtande jemväl till sjökarteverket och som endast i allmänna ordalag yttrade sig öfver frågan om och i hvad mån kostnaderna för de geologiska, topografiska och ekonomiska karteverken kunna inskränkas, uttalade, bland annat, de åsigter, att det geologiska karteverket, hvars arbeten äro af den beskaffenhet att deras utförande erfordrar särskilda icke snart förvärfvade insigter och erfarenhet, fortfarande borde vara staldt under egen chef eller styrelse; samt att rikets ekonomiska karteverk borde ställas under styrelse och ledning af chefen för topografiska corpsen, och i följd häraf det på riksstatens 6:te hufvudtitel uppförda anslaget till berörda karteverk till 4:de hufvudtiteln öfverföras.

Uppå föredragning af Statsrådet och chefen för Civildepartementet beslöt Kongl. Maj:t härefter den 15 December 1871, bland annat, att det ekonomiska karteverket med hvad dertill hörer, så väl i hvad det afser södra och mellersta delarne af riket, som ock i fråga om Norrbottens län, skulle vid ingången af år 1873 ställas under styrelse och ledning af chefen för topografiska corpsen; att, oansedt detta, hos Riksdagen skulle göras framställning, att Riksdagen likväl måtte vid riksstatens 6:te hufvudtitel bibehålla det derå för rikets ekonomiska karteverk uppförda ordinarie reservationsanslag, 6,000 kronor, samt å samma hufvudtitel uppföra de extraordinarie eller ordinarie anslag, hvilka för år 1873 och framgent kunde varda för nämnda karteverk äskade och beviljade, samt att chefen för topografiska corpsen, jemväl i sin egenskap af styresman och ledare af det ekonomiska karteverket, samt cheferne för sjökartekontoret och Sveriges geologiska undersökning skulle, innan de hvar för sig uppgjorde arbetsplan för året, att Kongl. Maj:ts pröfning

underställas, sammanträda till gemensamma öfverläggningar och råd-plägingar, hvarvid protokoll skulle föras.

Enligt den år 1873 beslutade nya organisationen af generalstaben, med hvilken den förut varande topografiska corpsen då blef införlifvad, är styrelsen och ledningen af rikets ekonomiska karteverk numera öfverflyttad på chefen för generalstabens topografiska afdelning, och har Kongl. Maj:t i nådigt bref den 5 December 1873 anbefallt denne, att efter någon tids förlopp, på grund af derunder vunnen erfarenhet, inkomma med underdånig framställning rörande de nya eller förändrade föreskrifter i afseende å det ekonomiska karteverkets fortsatta bearbetande, som i ett eller annat afseende kunde af omständigheterna påkallas.

Slutligen bör här meddelas, att Kongl. Maj:t *dels* genom nådigt bref den 21 Maj 1874 meddelat vissa förändrade föreskrifter rörande bearbetandet af det ekonomiskt-geografiska karteverket i Norrbottens län; *dels ock*, enligt hvad den till nu pågående riksdag inkomna nådiga propositionen N:o 1 angående statsverkets tillstånd och behof utvisar (bilagorna 3 a sid. 66 och 5 a sid. 16), ej mindre, uppå föredragning af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet anbefallt chefen för generalstaben att inom den 1 nästkommande Oktober *dels* låta uppgöra och till Kongl. Maj:t inkomma med såväl beräkning af den tid, hvarunder den topografiska karteläggningen af landet med undantag af Norrbottens län kan med användande af de krafter, som dertill kunna blifva disponibla, fulländas, som ock af det årliga anslag, hvilket under arbetstiden erfordras; *dels* äfven, enär samma mätnings- och utgifningsskalor, hvilka inom mellersta och södra delarne af landet begagnas, icke synas vara för de nordliga landskapen erforderliga, afgifva förslag, när en öfvergång bör ega rum från de nu i allmänhet begagnade skalor; *dels* slutligen i samband med nu anbefalda utrednings och förslags afgifvande göra framställning angående de förändringar i topografiska arbetenas bedrivande, hvilka kunna leda till påskyndande af arbetets gång; än äfven, uppå föredragning af statsrådet och chefen för civildepartementet, förelagt chefen för generalstabens topografiska afdelning att, så fort ske kunde och före den 1 instundande Oktober, till Kongl. Maj:t inkomma med *dels* utlåtande och utredning i fråga om den tid, som kan anses åtgå för fullbordandet af såväl det allmänna ekonomiska stomkarteverket med tillhörande beskrifningar, så vidt angår de till Svea land räknade och söder derom belägna delarne af riket, som ock de ekonomiskt-geografiska kartarbetena i Norrbottens län, alla i enlighet med derom nu gällande bestämmelser, äfvensom angående de sannolika kostnaderna härför; *dels ock* i sammanhang dermed förslag rörande de förändringar

i bestämmelserna angående det allmänna ekonomiska stonkartarbetet, som möjligen kunna finnas erforderliga, på det att fullbordandet af detta arbete må kunna påskyndas.

Hvad nu sjelfva motionen angår, så, ehuru Kongl. Maj:t genom de här ofvan omförmälda till chefen för generalstaben och chefen för nämnda stabs topografiska afdelning gifna befallningar redan i det väsentligaste gått motionärens önskningsar i förväg, har likväl Utskottet af denna omständighet ansett sig oförhindradt att åt motionen egna en närmare granskning och göra de framställningar, här nedan omförmälas, enär, enligt Utskottets med motionärens öfverensstämmande uppfattning, den anbefalda utredningen bort omfatta ej blott Norrbottens län utan hela Norrland, samt en utredning i enahanda riktning som rörande de topografiska och ekonomiska karteverken jemväl är behöflig rörande Sveriges geologiska undersökning och sjökarteverket, helst sådan förutan det, till följd af det samband, i hvilket såväl nämnda undersökning, som sjökarteverket — detta senare i afseende på de astronomiska och geodetiska för rättningarne — stå till de topografiska och ekonomiska karteverken, säkerligen skulle uppstå stora svårigheter att ensamt för dessa lemna fullständig utredning.

Liffligt öfvertygad att ju snarare tidpunkten för fullbordandet af hela vårt lands kartläggning är att motse, med desto större deltagande skall detta arbete omfattas och dess större skall den nytta vara, som af karteverken kan hemtas för jordbruksstatistiken, för undersökningar om jernvägs- och andra väganläggningar, för omfattande systematiska afdikningsplaners uppgörande m. fl. allmännyttiga ändamål, kan Utskottet icke annat än instämma i motionärens önskan, att de förslag, som komma att uppgöras för kartarbetenas fortsättande måtte komma att afse fullbordandet af landets kartläggning snarast möjligt och senast inom en tid af 50 år.

Motionären har åter upptagit frågan om sambandet emellan de olika karteverken och framlagt förslag, att samtliga nuvarande karteverk skulle till ett gemensamt stonkarteverk, eller, såsom motionären vill benämna det, »rikskarteverk» under en chef sammanföras i syfte att såmedelst bereda möjlighet för en större enhet i plan och säkerhet i utförandet, än som, enligt motionärens åsigt, står att vinna med den nuvarande organisationen och af den med kartarbetena nu sysselsatta personalen.

Innan Utskottet öfvergår till behandling af denna fråga, som, hvad angår de topografiska och ekonomiska karteverken och den geologiska undersökningen, redan, på sätt här ofvan är vordet omförmäldt, varit föremål för särskilde komiterades behandling samt derefter för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, anser sig Utskottet ånyo böra fästa uppmärksamheten på den, enligt Utskottets åsigt, synnerligen välbetänkta åtgärd, som, genom Kongl. Maj:ts ofvanberörda nådiga beslut den 15 December 1871, blifvit vidtagen, att förordna om gemensamma öfverläggningar emellan cheferna för de topografiska och ekonomiska karteverken, sjökarteverket och geologiska undersökningen, innan de hvar för sig uppgöra arbetsplan för året. Härigenom är nemligen början gjord till bildandet af en väl behöflig öfverstyrelse öfver samtliga karteverken, och härigenom torde lämpligast enhet i planen för arbetena kunna åstadkommas och dubbelarbete undvikas, äfvensom hvarje karteverks behof så mycket som möjligt blifva tillgodosedt.

Då emellertid karteverken icke äro till för deras egen, utan för det allmännas skull, torde en sådan öfverstyrelse böra bestå icke allenast af vederbörande karteverkschefer, utan äfven af delegerade från andra myndigheter, som kunna vara intresserade i planen för kartearbetena, såsom Kongl. civildepartementet i och för allmänna arbeten, sjöförvarsdepartementet, statistiska centralbyrån, ecklesiastikdepartementet i och för undervisningsväsendet, samt chefen för generalstaben såsom det sjelfskrifna ombudet för bevakande af landtförsvarets intressen i frågan. Så sker t. ex. i Preussen, der styrelsen öfver rikets karteverk (Die Landesaufnahme) är uppdragen åt en delegation, i hvilken chefen för generalstaben är ordförande, chefen för karteverket (Chef der Landesaufnahme) sjelfskrifven ledamot, och i hvilken styrelse dessutom utsedde personer från alla ministerierna, med undantag för justitie-ministeriet, äga säte och stämma.

Genom tillsättandet af en särskild öfverstyrelse för rikets karteverk skulle Kongl. Maj:t, som naturligtvis alltid bör hafva beslutanderätten öfver planen för kartearbetena i sin hand, städe vara förvissad, att frågor, rörande karteverksamhetens olika delar, blefvo fullständigt och på ett tillfredsställande sätt utredda. Till utlåtande af denna öfverstyrelse, hvilken vid andra tillfällen än för uppgörande af arbetsplaner icke kunde behöfva sammanträda oftare än Kongl. Maj:t önskade underställa densamma frågor af större vikt, kunde äfven hänskjutas alla frågor rörande ifrågakommande förändring i mätnings- och utgifningsskalor, användning af nya sätt för kartornas mångfaldigande m. m., hvilket allt Kongl. Maj:t nu nödgas afgöra endast på framställning af vederbörande

chefer. Öfverstyrelsen borde äfven sjelf kunna taga initiativ i dessa frågor. Den plan för kartarbetenas utförande, som skulle af öfverstyrelsen uppgöras och Kongl. Maj:t föreläggas, synes Utskottet icke såsom nu skola omfatta endast ett år i sender, utan böra afse en följd af år, hvaremot det borde öfverlemnas åt cheferne för de särskilda karteverken att, i öfverensstämmelse med denna, behörigen fastställa för längre tid gällande plan, få ordna hvarje särskildt års arbete efter sig företeende omständigheter.

Hvad nu beträffar sjelfva verkställandet af kartarbetena, synes det Utskottet otvifvelaktigt leda såväl till enhet och säkerhet i utförandet, som till besparing i tid och kostnader, om alla arbeten af samma art utföras af ett och samma verk. Sålunda synes i första rummet utförandet af alla för rikets karteverk nödiga astronomiska och geodetiska förrättningar kunna uppdragas åt en och samma corps. I vårt land verkställas nu sådana arbeten såväl af generalstabens topografiska afdelning som af sjökartverket, visserligen i gemensamt arbete och utan att, så vidt Utskottet känner, dubbelarbete dervid egt rum, men dock af hvardera verkets personal och hvardera med sina instrument. I alla andra länder är, för så vidt Utskottet har sig bekant, utförandet af dessa arbeten uppdraget åt ett och samma embetsverk. Dessa för hvilket karteverk som helst nödvändiga arbeten böra så mycket som möjligt påskyndas, så att då behof af nya kartor, vare sig land- eller sjökartor, öfver en trakt uppstår, inom densamma alltid må finnas tillräckligt antal utgångspunkter för detaljmätningar eller för kartesammansättning.

Värdet af alla kartor, de må nu vara ekonomiska, geologiska eller geografiska, förhöjes i väsentlig mån genom utsatta resultat af noggranna höjdmätningar. De topografiska mätningarne hafva också, enligt hvad i den ofvan omnämda karteverkskomiténs betänkande läses (sid. 41), allt sedan 1857, och de geologiska undersökningarne sedan 1861 varit förenade med höjdmätningar, på det sätt, att dessa mätningar fullständigt hvarandra och dubbla bestämmelser af samma punkter härigenom undvikits. »Denna till gemensamt gagn för de begge karteverken vidtagna anordning», säga komiterade, »måste så länge följas, som vid de geologiska undersökningarne topografiska kartebild begagnas, hvilka ännu icke hunnit blifva med ett tillräckligt antal höjdsiffror af topografiska corpsen försedda. Efter denna tid bör de allmänna höjdmätningarnes verkställande blifva ett topografiska corpsens åliggande, och det geologiska karteverkets personal endast företaga sådana höjdbestämmelser, som särskildt för geologiskt behof kunna vara erforderliga.» Utskottet, som icke kan finna något skäl hvarför geologiska undersökningens och

icke topografiska karteverkets personal skulle verkställa höjdmätning på de topografiska karteblad, hvilka ännu icke hunnit blifva af topografiska corpsen med ett tillräckligt antal höjdsiffror försedda, anser för sin del att redan nu de allmänna höjdmätningarne böra utföras af ett och samma verk, och detta detsamma, som har sig uppdraget verkställandet af de astronomiska och geodetiska ortbestämningarne. Åt samma verk, som verkställer de för kartans säkra sammansättning grundläggande arbetena och de nödiga allmänna höjdmätningarne, bör äfven uppdragas uppmätningen och kartesammansättningen. I fråga åter om den skala, i hvilken uppmätningen bör ske, vill Utskottet endast erinra derom, att röster inom Riksdagen höjt sig för uttalande af den önskan, att vårt karteverk måtte så bearbetas, att man derifrån kunde hemta säker grund för en jemnare fördelning af de skattebördor, som äro pålagda jordbruksfastigheterna, samt att statistiska centralbyrån i dess senaste sammandrag af länsstyrelsernas femårsberättelser uttalar sig om behofvet af så kallade kurvkartor i stor skala; men anser i öfrigt denna, såväl som andra likartade frågor, böra hänvisas till afgörande af den här ofvan föreslagna öfverstyrelsen. Utskottet håller dock före, att skalan, om än icke densamma för alla delar af riket, dock bör vara så stor, att å kartan kan redovisas för alla de förhållanden, som man å densamma vill hafva åskådliggjorda och äro af beskaffenhet att uppgifter derom på statens bekostnad insamlas och offentliggöras, samt sålunda utgöra en stomkarta för alla de kartearbeten, som på det allmännas bekostnad utföras.

Hvad den del af motionärens förslag angår, som afser att jemväl sjökarteverket skulle såsom underafdelning förenas med det allmänna karteverket, så synes det Utskottet, som om svårigheter skulle möta att ställa landkartearbetena i sammanhang med arbetena för mätning och upplodning af rikets kuster och skärgårdsfarleder. Den allmänna sjöfartens säkerhet kräfver, att nya sjökartearbeten måste företagas öfver de områden, der endast föråldrade sjökort finnas, och denna fordran är så oafvislig, att det kan ifrågasättas om med karteläggandet af ett sådant område kan dröjas intilldess att trakten kommer i tur att erhålla landkartor. Till följd häraf vågar Utskottet icke förorda motionärens förslag i denna del uti vidsträcktare mån, än som ofvan i fråga om de astronomiska och geodetiska förrättningarne redan är yordet anfördt, helst ingen närmare undersökning föregått i afseende å de fördelar och olägenheter, som skulle genom förening med allmänna landkarteverket uppkomma. Fastän Utskottet således uppå anförda skäl, nu icke kunnat uti ifrågavarande fall något vidare af hvad motionären föreslagit förorda, har Utskottet dock velat uttala den mening att, vid den utredning, som

i andra delar tillstyrkes ega rum, det måtte tagas i öfvervägande, om motionärens förslag beträffande jemväl sjökarteverkets förening med allmänna karteverket, i större utsträckning än som Utskottet redan förordat, kan vara önskvärd.

Såsom följd af hvad Utskottet här ofvan yttrat, instämmer alltså Utskottet så till vida, hvad arbetenas utförande beträffar, med motionären, att alla astronomiska och geodetiska arbeten, den allmänna höjdmätningen, landets uppmätning och karteläggning för geografiskt behof samt författandet och utgifvandet af ekonomiska och geografiska kartor lemnas åt ett och samma karteverk i uppdrag att omhänderhafva.

Öfvergående till yttrande om förslaget i hvad det afser geologiska undersökningens förening med allmänna karteverket, finner Utskottet, åberopande hvad härom i det föregående redan blifvit anfördt, sig kunna inskränka detta sitt yttrande till hänvisande å de skäl, 1870 års kartekomité anfördt emot dylik förening, och får alltså afstyrka denna del af motionen; hvaremot, på sätt redan är nämndt, Utskottet, detta oaktadt, anser utredning af tid och kostnader böra ega rum äfven för denna gren af karteverksamheten, hvarförutan Utskottet lägger synnerlig vikt deruppå, att kartearbetena så anordnas, att geologiska undersökningen endast må, såsom underlag för sina arbeten, begagna sådana kartor, som äro grundade på fullt säkra stomkartor.

Hvad den militära karteverksamheten beträffar, tvekar Utskottet icke att uttala den åsigt, att en god och med höjdbeteckning försedd geografisk karta, upprättad i en för strategiska och taktiska ändamål passande skala, tillika är den bästa militärkarta; och då vid bestämmande af det geografiska karteverkets skala, med mera som för militära ändamål kan vid kartornas upprättande vara nödigt att iakttaga, krigsstyrelsen genom sitt ombud i den föreslagna öfverstyrelsen (chefen för generalstaben) ju alltid skulle ega nödigt och tillräckligt inflytande, anser Utskottet bibehållandet af ett särskildt militärkarteverk bredvid ett fullständigt geografiskt icke vara behöfligt. Generalstabens öfriga militärtopografiska skyldigheter, såsom författandet af militärgeografiska beskrifningar öfver hela landet och öfver särskilda operationsområden, beskrifningar öfver viktigare stridsställningar, pass och positioner åtföljda af kartor i större skala o. s. v., torde dock fortfarande böra vara generalstabens ensak, och något annat samband emellan denna och det allmänna landkarteverket icke finnas, än att generalstaben skulle ega rättighet att vid sina arbeten begagna de materialier, landkarteverket hade att erbjuda; hvarförutan generalstabens och arméns officerare borde lemnas

tillfälle att vid landkarteverket erhålla den för dem nödiga undervisningen i fältmätning.

Sedan Utskottet nu yttrat sig rörande de delar af karteverksamheten, hvilka, enligt Utskottets uppfattning, böra tillhöra ett och samma verk, och hvilkas ledning och öfvervakande bör anförtros åt en enda chef, har Utskottet att öfvergå till frågan om organisationen af de olika karteverkens personal, dervid Utskottet först ansett sig böra uttala den åsigt, att geologiska undersökningen och sjökarteverket fortfarande böra rekryteras och bestå af samma slags personer som hittills, deraf ingen olägenhet, Utskottet veterligen, försports, samt hvad derefter vidkommer det allmänna landkarteverket föreslå, att detsamma till en början sammansattes af de nu vid generalstabens topografiska afdelning och ekonomiska karteverket anstälde personer och för framtiden rekryteras med personer, som undergått de kunskapsprof och förberedande öfningar, som Kongl. Maj:t, efter öfverstyrelsens hörande, kan finna för godt att i näder bestämma.

Enklaste sättet att vinna åsyftade ändamålet med karteverksamheten kunde visserligen synas vara att till generalstabens topografiska afdelning öfverflytta alla de åligganden, hvilka här ofvan blifvit nämnda såsom hörande till ett allmänt landkarteverk; och detta kunde ock vara lämpligt, om den nu vid nämnda afdelning tjenstgörande, från topografiska corpsen dit nyligen öfverflyttade personal för beständigt kunde vara att påräkna såsom ledare för kartarbetena, och om afdelningen fortfarande kunde rekryteras med officerare, hvilka ville och fingo egna hela sin framtid åt karteverket; men så kan icke blifva förhållandet. Generalstabsofficens hela verksamhet bör nemligen vara riktad på att göra honom så duglig som möjligt för hans tjenstgöring i krig och under fredstid tagas i anspråk uteslutande för militära ändamål. Med karteverksamhet bör han icke sysselsätta sig utöfver behovet för honom att förvärfva sig sådana egenskaper, som endast genom detta arbete stå att vinna. Chefen för landförsvars-departementet har också i sitt förslag till generalstabens organisation uttryckligen sagt, att omvexling i tjenstgöring är behöflig för bevarandet af generalstabs-officens mångsidiga användbarhet, hvarföre äfven i förslaget föreskrifves, förutom omvexlande tjenstgöring vid hufvudstationens olika afdelningar, tjenstgöring i landförsvars-departementets kommandoexpedition, vid militärdistriktens m. fl. staber, i arméförvaltningens intendentsdepartement o. s. v. Det kan således, å ena sidan, icke stå väl tillsammans med generalstabens sanna bästa, att vid dess topogragska afdelning anställa officerare för hela deras tjenstetid, och att låta desse uteslutande egna hela sin verksamhet åt

karteverket, hvaremot det, å andra sidan, är ett oeftergifligt vilkor för betryggande af karteverkets godhet, att dess ledare och en stor del af dess arbetsarbetspersonal egna uppmärksamhet, tid och arbetskrafter uteslutande åt kartarbetena.

Utskottet anser således det icke vara förenligt med dessa arbetens bästa att för framtiden anförtro dem åt generalstabens topografiska afdelning, men håller deremot före, att af nu vid denna afdelning anstälde officerare, civile tjänsteman och biträden, jemte personalen vid rikets ekonomiska karteverk, bör bildas en särskild corps, åt hvilken, under benämning rikskarteverket, eller något dylikt, bör uppdragas utförandet af alla de arbeten, hvilka här ofvan angifvits såsom tillhörande ett allmänt landkarteverk för riket.

Ehuru det, enligt Utskottets mening, bör tillkomma den öfverstyrelse för karteverket, som Utskottet häröfvan förordat, att uppgöra och Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställa förslag till karteverkets organisation, har likväl Utskottet, då motionären i sitt förslag framlagt en plan för det allmänna karteverkets organisation, ansett sig, med iakttagande af samma antal i afseende på verkets afdelningar som motionären, böra här afgifva ett förslag huru dessa afdelningar, i öfverensstämmelse med Utskottets här ofvan gjorda framställningar, ungefärligen borde vara ordnade, nemligen:

1:o. Afdelningen för de astronomiska och geodetiska arbetena samt allmänna höjdmätningen.

2:o. Afdelningen för sjelfva uppmätningen och kartläggningen.

3:o. Afdelningen för utarbetande af geografiska kartor i jmförelsevis mindre skalor.

4:o. Afdelningen för mångfaldigandet (gravyr, heliografi, fotografi, lithografi, galvanoplastik o. s. v.).

5:o. Afdelningen för vård om instrumentsamlingen, kartarkivet och biblioteket, hvilken afdelning tillika skulle besörja verkets penningeredogörelse och kartedistributioner.

På grund af hvad Utskottet sålunda anført, får Utskottet hemställa, det Herr Helanders motion måtte varda på det sätt bifallen:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t, om möjligt till nästinstundande riksdag, täcktes, för fortskyndande af de för landet viktiga allmänna kartarbetena, i nåder framlägga förslag, afseende deras afslutande inom en tid af högst 50 år

och under förutsättning, att dels de nuvarande karte-
verken sammanföras under en gemensam öfverstyrelse,
och dels att verkställandet af åtminstone alla de ar-
beten, som röra ortbestämningar, höjdmätning, landets
geografiska uppmätning och kartläggning, jemte ut-
arbetandet och mångfaldigandet af geografiska kartor,
uppdrages åt ett och samma karteverk, hvares personal
uteslutande egnar hela sin tid åt kartearbetena; samt
att Kongl. Maj:t tillika i öfrigt, beträffande allt all-
mänt kartearbetes utförande, ville så väl meddela be-
höfliga närmare grunder och bestämmelser, som ock
uppgift å de årliga kostnader som erfordras, på det
att ändamålet med karteverksamheten så fullständigt
som möjligt må kunna ernås.

Stockholm den 27 Mars 1876.

På Utskottets vägnar:

Eug. Clairfelt.

Reservation:

af Herr *Clairfelt*: »Då frågan år 1858 förevar om ordnande af det eko-
nomiska karteverket, yttrade då varande chefen för topografiska corpsen,
Generalmajoren Hazelius uti sitt till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga
utlåtande, att »det är gifvet samt af all erfarenhet besannadt, att alla
arbeten ske med mera skyndsamhet, drift och under mera tillsyn, lika-
som för mindre kostnad, då de utföras under militäriska lydheidsförhål-
landen», en åsigt som äfven delades af då varande chefen för rikets eko-
nomiska kartverk, Generaldirektören Falkman; och dåvarande chefen för
Kongl. Civil-departementet har äfven uti sitt till statsrådsprotokollet
den 15 December 1871, i fråga om karteverkens ordnande och det eko-
nomiska karteverkets ställande under styrelse och ledning af chefen för
topografiska corpsen, afgifna, af Kongl. Maj:t till alla delar gillade och
godkända utlåtande — under uttalande af den åsigt, att så länge frå-

gan om generalstabens slutliga organisation ännu icke vore afgjord, kunde den anordning af ekonomiska karteverket, som af Herr Statsrådet förordades, icke heller betraktas såsom fullt definitiv, utan komme, derest inom en närmare eller fjernare framtid den topografiska afdelning, som inom generalstaben alltid måste finnas, blefve anvisad att uteslutande verka för militäriska ändamål, sådant att föranleda ändring i den då föreslagna anordningen — i öfrigt yttrat, bland annat, att Herr Statsrådet ansåg intet hinder att, om sådant framdeles skulle finnas lämpligt eller nödigt, ställa samtliga ekonomiska kartografer under militäriska lydnadsförhållanden i likhet med hvad som är stadgadt i afseende på väg- och vattebyggnads-corpsen, hvars göromål äro af civil natur och som är stäld under Civil-departementet.

Jag delar i allö de sålunda uttalade åsigtterna; och då dessutom för en dylik anordning talar den omständighet, att det är af största vigt, att generalstabens och arméns officerare, genom tjenstgöring vid det allmänna landkarteverket, må kunna vinna erforderlig vana vid upprättande af kartutkast och förmåga att rätt läsa kartor och af dem i fält draga all den fördel de erbjuda, äfvensom att utbilda sitt ortsinne och förmåga att orientera sig i obekant trakt, hvilka egenskaper samtliga äro oundgängliga för en duglig generalstabs-officer och icke lära kunna förvärfvas utan genom någon längre tids sysselsättning med kartarbeten, har jag föreställt mig att, om det af Utskottet förordade karteverk organiserades under militära lydnadsförhållanden, ej mindre den fördel skulle vinnas, att flera af de till en början endast för öfning dervid anställda officerare, de der egde håg och fallenhet för kartarbeten, skulle känna sig manade att allt framgent egna hela sin verksamhet åt dessa arbeten, än äfven den kostnad kunna undvikas, som eljest skulle uppstå om särskild karteverksamhet för öfnings skull måste anordnas för generalstabens och arméns officerare, de der, i händelse allmänna karteverket organiserades på militärisk fot, dervid kunde anställas till tjenstgöring och hvarigenom kartverket skulle komma i tillfälle att tillägna sig mången duglig arbetare, om hvilken det eljest ginge i mistning.

Af dessa skäl och då så vidt jag känner intet europeiskt land, utom möjligen Spanien, finnes, der icke den personal, som har sig utförandet af landets allmänna karteverk anförtrodt, är organiserad på militärisk fot, har jag ansett och anser fortfarande, att Riksdagen uti den af Utskottet förordade skrifvelse jemväl bör uttala den åsigt, att det af Utskottet föreslagna karteverk bör organiseras *under militära lydnadsförhållanden.*»
